

Hrvatska historiografija u posljednjih godinu dana (jesen 1995.-ljetu 1996.)

Damir Agičić

U Hrvatskoj nema mnogo povjesničara. Tek dvjestotinjak ljudi u nas živi od profesionalnog bavljenja povijesnom znanosti (ne računajući nastavnike povijesti u školama i kustose u muzejima). Ipak, unatoč evidentnom nedostatku stručnjaka, posebice izvan glavnog znanstvenog i kulturnog središta u Zagrebu, historiografska produkcija u Hrvatskoj nije zanemariva. To pokazuje i sljedeći bibliografski prikaz, koji ne treba shvatiti kao iscrpan izvještaj o svim historiografskim radovima koji su u proteklih godinu dana u nas objavljeni, nego radije kao pogled u hrvatsku historiografsku produkciju od jeseni 1995. do sredine ljeta 1996. godine. Zbog nedostatka bilo kakve službene bibliografske edicije (osim CIP-biltena Nacionalne i sveučilišne knjižnice, koji izlazi sa zakašnjenjem) i nemogućnosti da se dođe do svih knjiga, posebice malih lokalnih izdavača, zasigurno u ovom pregledu postoji i propusta. Svako neuvrštavanje neke knjige nije učinjeno radi zle volje, nego zbog objektivnih razloga.

Četiri zbirke izvorne povijesne građe zavređuju da se podrobnije prikažu. “Naklada Slap” iz Jastrebarskog objavila je (posmrtno) knjigu **Josipa Buturca Pisani spomenici Požege i okolice 1210-1536.** (417 str.). Knjiga će mnogo pomoći istraživačima povijesti središnje Slavonije jer sadrži blizu 400 izvornih dokumenata: povelja, isprava, izvještaja i pisama koji se tiču Požege i okolice do njihova dolaska pod osmansku vlast. Priređivač knjige **Filip Potrebica** ujedno je i autor predgovora.

U izdanju “Narodnih novina” i “Doma i svijeta” izašli su sabrani saborski govori dvaju značajnijih hrvatskih političara: Ante Starčevića i Stjepana Radića (u tri toma). Glavni je urednik obaju izdanja **Mirko Mađor**. U knjizi A. Starčević, *Govori u Hrvatskom saboru* (414 str.), koju uz navedena dva izdavača potpisuje i “Državnost”, objavljen je 81 govor, te politički program lista *Hrvat* (iz 1868.), nekoliko drugih programatskih govora i oporuka “oca nacije” od 26. srpnja 1895. godine (Starčević je umro 28. veljače 1896.). Osim Starčevićevih govora i nekoliko političkih spisa, knjiga sadrži i (nepotpisan) predgovor, uvodni tekst “Hrvatski sabor za saborovanja Ante Starčevića” iz pera **Nikše Stančića**, kazalo, te rječnik manje poznatih riječi.

Stjepan Radić ušao je u Hrvatski sabor relativno kasno, nakon što se već uvelike afirmirao kao političar. No, od samog početka svog “saborovanja” bio je jedan od najistaknutijih oporbenih govornika. Često je govorio dugo, ponekad predugo i time zapravo opstruirao rad Sabora. U trotomnom izdanju *Govori u Hrvatskom saboru* (312+294+292 str.) objavljeni su njegovi govori što ih je izgovorio u sabornici u razdoblju od 1910. do kraja 1918. godine, kad je na više od dva desetljeća prestala djelatnost Hrvatskog sabora. Ove tri knjige Radićevih govora mogu poslužiti i kao zanimljiva lektira čitatelju zainteresiranom za teške dane Hrvatske uoči i tijekom Prvoga svjetskog rata, i kao izvor is-

traživaču života i djela Stjepana Radića i hrvatskoga seljačkog pokreta. **Franjo Tuđman** autor je uvodne studije “Stjepan Radić u hrvatskoj povijesti”, dok je kazalo osoba koje se spominju u Radićevim govorim, priredila **Božena Vranješ-Soljan**. Radićevi saborski govori objavljeni su u povodu 125. obljetnice njegova rođenja.

“Hrvatska sveučilišna naklada” izdala je i knjigu *Govora Ante Starčevića* (522 str.). Priredio ju je i pogovor napisao **Pave Barišić**. Riječ je o pretisku izdanja Starčevićevih govora iz 1893. godine. Ti govori, izrečeni u različitim prilikama, pokazuju autorov političko-filozofski i društveni svjetonazor. U knjizi je i Starčevićev životopis.

J. Batelja i **C. Tomić** priredili su *Propovijedi, govore i poruke (1941-1946)* (LXXXII + 303 str.) zagrebačkog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca. Knjigu je izdao AGM u suradnji s Postulaturom za kanonizaciju Sluge Božjega kardinala Alojzija Stepinca. Predgovor je napisao nadbiskup **Franjo Kuharić**, dok su priređivači knjigu popratili opširnim uvodom. U ovoj knjizi nisu objavljene sve propovijedi i svi govori što ih je nadbiskup Stepinac izrekao tijekom Drugoga svjetskog rata i prve poratne godine (dok nije bio uhićen 17. rujna 1946.) jer je velik dio njegovih spisa zagubljen ili posve izgubljen. Ukupno su objavljene 89 propovijedi i govora.

Uz ove značajne zbirke izvorne građe valja spomenuti i jedan vrijedan reprint: *Hrvatski djaci pred sudom. Stenografski izvještaji o glavnoj raspravi proti hrvatskim sveučilišnim djacima održanoj 1895.* (286 str.). Knjižicu je, povodom stote obljetnice spaljivanja mađarske zastave na Jelačićevu trgu u Zagrebu i sudskog procesa koji je nakon toga vođen protiv S. Radića i njegovih drugova, pretisnuo “Dom i svijet”, a predgovor je napisao **Dragutin Pavličević**.

“Novi liber” je objavio knjigu **Mirjane Gross** *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja* (483 str.). To je treće po redu izdanje njezine knjige o povijesti historiografije i metodologiji historije. Posvećena je “mladim povjesničarima i povjesničarkama za sretan put”. U ovom je izdanju autorica bitno skratila i preuredila drugi dio knjige o metodologiji. Donijela je i neka poglavlja, primjerice “Poznanstvenjenje hrvatske historiografije u 19. stoljeću”, ili pak “Ulazak žena u povijest”. Zsigurno će i ovo izdanje njezine knjige izazvati zapažen odjek u znanstvenoj i stručnoj javnosti i u sljedećim desetljećima služiti kao nezaobilazan priručnik studentima i putokaz mladim povjesničarima.

Nestor naše historiografije **Stjepan Antoljak** (r. 1909.) autor je knjige *Renesansa hrvatske historiografije. Dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće* (119 str.), koju je objavila pazinska “Naša sloga”. U toj je knjizi Antoljak ponudio svoje viđenje nekih problema koji su u posljednjih pola stoljeća opterećivali povijesna istraživanja u nas, te predložio što nam valja sada raditi da se stanje u historiografiji počne mijenjati. U svojoj je analizi Antoljak previše subjektivan. Štoviše, mnogo češće analizira programatske tekstove nastale pod utjecajem službene politike, negoli što provodi detaljnu analizu samih povijesnih djela, a u nekim je prijedlozima nerealan.

Hrvatski povijesni muzej objavio je dvije knjige-kataloga koji se tiču pomoćnih povijesnih znanosti. **Jelena Borošak-Marijanović** autor je kataloga *Zastave kroz stoljeća* (176 str.) u kojem se govori o zastavama što se nalaze u tom muzeju, dok je **Vlasta Brajković** potpisana pod knjigu *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja* (157 str.). U prvoj je knjizi obrađena povijest zastava uopće, te postanak i razvoj hrvatske državne zastave, a knjiga o grbovima je zapravo ponovljeno i dopunjeno izdanje kataloga što je objavljen još 1976. godine. Budući da je autorica preminula prije konačne redakcije uvodnog teksta, na nekim se mjestima osjeća nedovršenost. Unatoč tome, riječ je o nezaobilaznom priručniku svim istraživačima heraldike i svima koji se zanimaju za grbove i grbovnice hrvatskih plemića, crkvenih dostojanstvenika, županija, gradova i dr.

Izdavačka kuća “Golden marketing” objavila je drugo, preuređeno izdanje knjige **Bartola Zmajića** *Heraldika* (178 str.). Ta je knjiga isprva bila zamišljena kao udžbenik, ali je već svojim prvim izdanjem (1971.) prerasla udžbeničku funkciju i nametnula se kao najbolji priručnik o heraldici, sfragistici i genealogiji na hrvatskom jeziku.

Ante Gulin autor je *Povijesti obitelji Rattkay (1400-1793)* (153 str.) izašle u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga je rezultat višegodišnjeg autorova proučavanja građe iz hrvatskih arhiva koja se odnosi na ovu znamenitu plemićku obitelj. Prikazan je razvoj obitelji od prvih spomena oko 1400. u gemerskoj županiji u Ugarskoj, preko dolaska njezinih članova u Veliki Tabor na početku 16. stoljeća, do izumrća posljednjeg muškog potomka 1793. godine. Autor je objasnio doprinos članova obitelji Rattkay u hrvatskom političkom, društvenom, gospodarskom, vojnom, kulturnom i crkvenom životu. Pozornost je posvetio i posjedima i utvrdama koje su Rattkayevi imali u Hrvatskoj, a na kraju knjige donio je regeste važnijih isprava, spisa i pisama. Knjiga je obogaćena i faksimilima, kartama posjeda i gradova, te rodoslovnim stablima obitelji Rattkay.

U proteklih su godinu dana objavljene čak tri knjige koje se tiču povijesti Istre. što samo po sebi dovoljno svjedoči o interesu za naš najveći poluotok. Slovenski povjesničar **Darko Darovec** objavio je u izdanju C.A.S.H.-a iz Pule kratak *Pregled istarske povijesti* (96 str.). **Miroslav Bertoša**, jedan od onih hrvatskih povjesničara koji su u primjeni suvremenih metodoloških postignuća najdalje otišli, autor je knjige *Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeće)* (784 str.). Riječ je o ponovljenom izdanju knjige *Mletačka Istra u XVI. i XVII. stoljeću* iz 1986. godine. Na tragu suvremene povijesne metodologije, Bertoša opisuje ratove, epidemije, glad, promjene etničke strukture, razvoj gospodarstva i društvenih odnosa, svakodnevni život malog istarskog čovjeka... Ovo izdanje, obogaćeno s nekoliko novih autorovih priloga i mnoštvom slikovnih priloga, objavila je Zavičajna naklada “Žakan Juri” u Puli. Mladi istarski povjesničar **Nevio Šetić** objavio je u knjizi *Istra između tradicionalnog i modernog* (160 str.) osam svojih rasprava koje je napisao u razdoblju od 1982. godine nadalje. U njima Šetić analizira promjene tradicionalnih istarskih društvenih struktura u moderne, zapravo procese integracije suvremene hrvatske nacije u Istri od razdoblja prve polovice 19. stoljeća do najnovijeg doba stvaranja hrvatske države. Knjigu je izdala pazinska “Naša sloga”.

Miroslav Brandt autor je prvoga povijesnog pregleda opće povijesti srednjeg vijeka u Hrvatskoj. Prvo izdanje njegove knjige *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka* izašlo je 1978. godine. Lani je “Školska knjiga” ponovila to izdanje koje služi kao temeljni sveučilišni udžbenik za povijest ranoga srednjeg vijeka. Na žalost, profesor Brandt nije dovršio svoje djelo i nije napisao drugi dio sinteze u kojem je trebao biti obrađen razvijeni i kasni srednji vijek.

Djelovanje dominikanaca u Bosni tijekom srednjeg vijeka - od njihova dolaska na početku 13. stoljeća do propasti Bosanskog kraljevstva 1463. godine - analizira **Stjepan Krasić**, profesor rimskog Angelicum, u knjizi *Dominikanci u srednjovjekovnoj Bosni* (97 str.). Ta knjiga unosi novi pogled na ulogu dominikanaca u Bosni u hrvatskoj historiografiji. Pokazuje kako su “bijeli fratri” tamo igrali i pozitivnu, a ne samo negativnu ulogu, kako je to ranije isticano.

O nekim aspektima povijesti bosanskih katolika govori se u dijelu zbornika *Crtajte granice, ne precrtajte ljude* (990 str.), što ga je povodom imenovanja nadbiskupa Vinka Puljića kardinalom izdala Vrhbosanska visoka teološka škola kao 7. svezak svog časopisa *Studia Vrhbosensia*. U tom je zborniku objavljeno četrdesetak tekstova teologa, filozofa i crkvenih povjesničara. Proslav je napisao kardinal **Franjo Kuharić**, nadbiskup zagrebački.

Monografiju o hrvatskom političaru koji je obilježio ugarsku (možda bolje reći erdeljsku) povijest sredine 16. stoljeća napisao je **Ante Sekulić**. Njegovu knjigu *Naš velikan povijesti Juraj Utišinović Martinušević 1482.-1551.* (str. 118) objavila je “Naklada Slap” iz Jastrebarskog. Autor prikazuje životni put tog crkvenog dostojanstvenika i državnika, raspravljajući ujedno i o pavlinima kojima je Utišinović pripadao, o njihovu doprinosu razvoju hrvatske kulture, kao i o društvenim i crkvenim prilikama u Podunavlju u prvoj polovici 16. stoljeća. Podrobno je opisao posljednje dane Utišinovićeve života i njegov položaj između Habsburgovaca, Zapolje i njegovih pristaša i Osmanlija. Dao je i svoju ocjenu “veličine i tragike” toga našeg uglednika, koji je umro “mučeničkom smrću” samo nekoliko dana nakon što je dobio kardinalski grimiz. Knjiga je ilustrirana slikama i faksimilima dokumenata.

Nakladni zavod Globus tiskao je prošle godine reprezentativnu monografiju *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata* (559 str.). Glavni je urednik tog izdanja, u kojem su svoj prinos dali istaknuti hrvatski, austrijski i mađarski povjesničari, **Ivan Kampuš**, a predgovore knjizi napisali su predsjednik Republike Hrvatske **Franjo Tuđman** i nadbiskup zagrebački kardinal **Franjo Kuharić**. Rad na ovoj knjizi započeo je još na početku sedamdesetih godina u Institutu za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu. S naše su strane projekt kroz cijelo vrijeme nosili Ivan Kampuš i Igor Karaman, dok su s austrijske strane projekt vodili dvorski savjetnici August Ernst i Johann Seedorf. U knjizi je objavljeno ukupno 18 tekstova podijeljenih u šest većih cjelina: iseljavanje i pitanje podrijetla gradišćanskih Hrvata; naseljavanje, obzor i mijena govornog područja; društveni, politički i gospodarski razvoj u novoj domovini; vjerski i kulturni život; tradicijska kultura; jezik i imena. Knjiga je obogaćena reprodukcijama različitih slika iz života, faksimilima najvažnijih dokumenata te fotografijama istaknutih gradišćanskih javnih i kulturnih djelatnika.

Ivan Kampuš uredio je i zbornik radova *Međunarodni kulturnopovijesni simpozij Mogersdorf 1988.* (167 str.), koji je izašao s punih sedam godina zakašnjenja. Kulturno-znanstveni skupovi povjesničara iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske i Austrije, nazvani po mjestu Mogersdorf, održavaju se već više od dva i pol desetljeća, svaki puta u drugoj zemlji. U ovom zborniku, dvadesetom po redu, objavljeni su tekstovi hrvatskih, austrijskih, slovenskih i mađarskih povjesničara o temi “Razvoj građanskog društva u panonskom prostoru od 16. stoljeća do Francuske revolucije”. Tekstovi su tiskani na materinskom jeziku autora s prijevodima ili opširnim sažecima na druge jezike.

“Književni krug” iz Splita objavio je knjigu **Ivana Pederina** *Jadranska Hrvatska u povijesti starog europskog bankarstva* (259 str.). Bankarstvo je jedno od važnih obilježja sredozemne kulture, a kasnije se proširilo i po cijeloj Europi. Naša Dalmacija ulazi u krug najstarijih bankarskih sustava, pa time i Hrvati ulaze u grupu jedne od najstarijih bankarskih nacija. U uvodnom je dijelu autor opisao bankarstvo staroga vijeka, potom analizira primitivno srednjovjekovno bankarstvo do kraja 16. stoljeća, ranonovovjekovno bankarstvo u kojem važnu ulogu igraju Židovi i franjevci, državno bankarstvo 17. i 18. stoljeća, te napokon bankarstvo tijekom Francuske revolucije i napoleonskih ratova.

O intelektualnom razvoju u Dalmaciji u drugoj polovici 18. stoljeća piše **Danica Božić-Bužančić** u knjizi *Južna Hrvatska u europskom fiziokratskom pokretu* (415 str.). Kao izdavači njezinu knjigu potpisuju “Književni krug” i Povijesni arhiv u Splitu, te Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Autorica je u uvodu kratko objasnila obilježja i značenje fiziokratizma u svijetu i opisala stanje u Dalmaciji. Potom je podrobno, koliko joj je sačuvana građa i literatura omogućila, analizirala djelatnost gospodarskog društva (akademije) u Splitu, poljodjelskog društva (škole, odnosno akademije) u Kaštel-Lukšiću, oglednih vrtova istaknutih fiziokrata na području Trogira i Kaštela, go-

spodarsko-literarne agrarne akademije u Zadru, te o odjecima fiziokratizma u Dubrovniku i o pokušajima osnivanja poljodjelskih škola u Dalmaciji u drugoj polovici 18. stoljeća. Ovo je prvi pokušaj cjelovite analize tih akademija u hrvatskoj historiografiji. Na kraju knjige objavljen je popis korištenih arhivskih fondova i literature, te nekoliko priloga - izvora na talijanskom jeziku, što povećava vrijednost knjige.

Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku objavio je zbornik *Dubrovačka republika i Francuska Revolucija / La République de Dubrovnik et la Révolution française* (172 str.). Knjigu u kojoj je objavljeno pet tekstova istaknutih istraživača povijesti Dubrovnika i francusko-hrvatskih kulturnih odnosa u prošlosti, te prijevodi brojnih izvora s francuskog, talijanskog i latinskog, priredio je **Miljenko Foretić**. Tekstovi su već ranije izašli u časopisu *Dubrovnik* (br. 5/1995.), a u ovom su izdanju prošireni nekim dodacima, sažecima na francuskom jeziku i ilustracijama.

Ivo Perić u knjizi *Mladi Supilo* (230 str.), koju je izdala "Školska knjiga", na temelju bogate izvorne građe i litareturice analizira život i djelo Frana Supila u Dubrovniku do 1899. godine. Ta tema nije dosad bila dovoljno obrađena, možda i zato što je bila isuviše politički osjetljiva: Supilo je u posljednjem desetljeću 19. stoljeća u našem najjužnijem gradu izdavao političko glasilo *Crvena Hrvatska* u kojem se suprotstavljao "Srbima-katolicima" i velikosrbima koji su nijekali hrvatski karakter Dubrovnika. Te su novine značile stup obrane hrvatske političke misli u južnoj Dalmaciji, a Supilo ih je gotovo sâm ispisivao. Perić je zorno prikazao Supilovu ulogu u pokretanju i izdavanju *Crvene Hrvatske*, a u knjizi je objavio i izabrane Supilove članke iz tih novina.

Naš poznati istraživač povijesti 20. stoljeća i pisac zapaženih sinteza hrvatske povijesti tog razdoblja **Mrvoje Matković** objavio je u "Hrvatskoj sveučilišnoj nakladi" novo izdanje svoje knjige *Svetozar Pribičević ideolog, stranački vođa, emigrant* (332 str.). Za razliku od svoje prve knjige o tom značajnom političaru, objavljene prije dvadesetak godina, gdje je analizirao djelatnost Pribičevića i njegove Samostalne demokratske stranke do šestosiječanjske diktature, u novom je izdanju Matković obradio i razdoblje Pribičevićeva života i djelatnosti prije 1918. i nakon 1929. godine.

"Školska knjiga" posmrtno je objavila knjigu akademika **Ljube Bobana Dr. Tomo Jančiković - HSS između zapadnih saveznika i jugoslavenskih komunista** (514 str.). Došavši u posjed Jančikovićeve ratnog dnevnika, Boban je napisao cjeloviti životopis toga istaknuta zastupnika Hrvatske seljačke stranke. Prije negoli je završio rad na knjizi, Boban je iznenada preminuo. Konačnu redakтуру rukopisa obavila je njegova supruga **Branka Boban**, koja je sastavila i opširno kazalo osobnih imena. Osim Jančikovićeve ratnog dnevnika, koji je središnji dio knjige, te Bobanova teksta o Jančikoviću i njegovoj djelatnosti, knjiga sadrži i niz drugih povijesnih izvora. Posebno su zanimljivi dokumenti koji svjedoče o namještenom sudskom procesu i odbijanju žalbi odvjetnika i supruge T. Jančikovića za pomilovanje, te nekrolozi i sjećanja na Jančikovića iz pera uglednih haesesovaca u emigraciji.

"Školska knjiga" izdala je knjigu *Hrvatske županije kroz stoljeća* (168 str.). U njoj grupa istaknutih povjesničara i geografa objašnjava postanak, mijene, razvoj i današnje stanje teritorijalnih jedinica u Hrvatskoj. Knjigu je uredio **Franko Mirošević**. Obradene su županije u srednjem vijeku, administrativno ustrojstvo dijela Hrvatske pod osmanskom vladavinom, županije u Hrvatskoj i Slavoniji tijekom 18. i 19. stoljeća, elementi županijskog ustrojstva u samoupravama oblasti 1927.-1929. godine, te najnovije promjene i županijsko ustrojstvo. Nedostaje analiza administrativnog uređenja Hrvatske u doba Drugoga svjetskog rata i nakon njega. Grafičko oblikovanje knjige nije zadovoljavajuće, a kartografski prikaz županijskog ustrojstva kroz povijest nije ujednačen. Neke su povijesne karte

dobro izrađene, jasne su i pregledne, dok su druge preuzete iz različitih (starih) knjiga pa nisu posve upotrebljive.

Hrvatski institut za povijest (ranije Institut za suvremenu povijest) započeo je 1994. godine izdavati knjige u biblioteci Hrvatska povjesnica. Zamišljeno je pet serija te biblioteke: hrvatska latinistička historiografija, pretisci, monografije i studije, građa, te prijevodi. Dosad su objavljene dvije knjige u prvoj seriji, jedna je knjiga pretisnuta, dok su u seriji monografije i studije objavljene tri knjige znanstvenih djelatnika Instituta.

Još 1994. godine objavljena su reprezentativna izdanja latinskog izvornika i hrvatskog prijevoda *Povijesti stolne crkve zagrebačke* Baltazara Adama Krčelića. Knjigu je preveo Zlatko Šešelj, a na njoj je radila cijela ekipa stručnjaka za latinski jezik i crkvenu povijest.

Prva knjiga u seriji Pretisci je *Pola stoljeća hrvatske politike* Jere Jareba. Prvo je izdanje te knjige, koju je Jareb objavio kao odgovor na Mačekovu autobiografiju *In the Struggle for Freedom*, izašlo je u Knjižnici Hrvatske revije u Buenos Airesu 1960. godine. Tek od početka devedesetih, punih trideset godina nakon izlaska, knjiga se mogla dobiti u zagrebačkim knjižnicama. Sad se može nabaviti i u knjižarama. Jareb je napisao i predgovor ovom pretisku svoje knjige u kojoj raspravlja o političkim prilikama u Hrvatskoj od 1895. do 1945. godine, te kratko o razdoblju nakon rata. Knjigu prati bogata bibliografija za koju sâm autor kaže da je "tek prvi korak u jednoj konačnoj bibliografiji hrvatske povijesti od 1895. do danas".

U seriji Monografije i studije objavljene su tri knjige: M. Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana Hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća* (404 str.), N. Kisić-Kolanović, *Hebrang - iluzije i otrežnjenja* (245 str.) i Z. Radelić, *Hrvatska seljačka stranka 1941.-1950.* (257 str.).

Nakon što je objasnio tipologiju utvrda, Milan Kruhek je dao pregled turskih osvajanja hrvatskih zemalja od 1493. do 1537., a potom je u dva opširna poglavlja analizirao početak izgradnje hrvatskih obrambenih granica (1538.-1578.), te utvrde i obrambeni sustav Vojne krajine od 1578. do kraja 16. stoljeća. Knjiga je obogaćena ilustracijama, od kojih posebno valja istaknuti brojne onodobne planove i crteže utvrda.

Andrija Hebrang je jedan od najkontroverznijih hrvatskih političara 20. stoljeća, te nije začudno da već dugo privlači pozornost istraživača i intelektualne publike. Nada Kisić-Kolanović prihvatila se teške zadaće da prva nakon stvaranja samostalne Hrvatske napiše monografiju o Hebrangu. Imala je sretnu okolnost da je dobila na uvid svu danas dostupnu arhivsku građu, ali niti na temelju toga nije mogla konačno odgovoriti na brojna pitanja koja se tiču Hebrangova sukoba s Politbiroom CK KPJ 1948. godine ili, pak, njegove smrti u istražnom zatvoru.

O burnom desetljeću povijesti Hrvatske seljačke stranke piše Zdenko Radelić. U prvom dijelu svoje knjige on govori o odnosima HSS-a prema ustašama i partizanima, te prema Komunističkoj partiji, o sukobu haesesovaca i komunista, o odnosu HSS-a prema izborima i o konačnom obračunu KP sa seljačkom strankom. Drugi je dio knjige posvetio analizi djelatnosti Hrvatske republikanske seljačke stranke, nastale odvajanjem dijela haesesovaca 1943., dok u trećem govori o otpadnicima iz rukovodstva HRSS-a. U prilogu knjige nalazi se kronologija događaja iz povijesti HSS-a i HRSS-a 1941.-1950., te različite tabele s podacima o pojedinim istaknutim članovima tih stranaka.

U pripremi su knjige A. Buczynskog *Gradovi Vojne Hrvatske* i V. Žerjavića *Pertes démographiques de la Yougoslavie 1941-1945 et l'agression serbe contre la Croatie et la Bosnie et Herzegovine 1991-1995* (također i englesko izdanje: *Losses of Population in Yugoslavia 1941-1945 and Serbian Aggression against Croatia and Bosnia and Herzegovina 1991-1995*).

U posljednjih je godinu dana objavljeno i nekoliko prijevoda. Posebnu pozornost zaslužuje objavljivanje knjige *Regije evropske povijesti* (229 str.) u kojoj su objavljeni tekstovi mađarskih pisaca I. Bibóa “Bijeda istočnoevropskih malih država”, T. Huszára “Studija Bibó Istvána ‘Smisao evropskog društvenog razvitka’ - u svjetlu povijesne prosudbe” i J. Szúcsa “Oris triju povijesnih regija Evrope”. Potonja je studija jedan od temeljnih tekstova za razumijevanje povijesnog razvoja onoga dijela Europe za koji se u posljednje vrijeme ustalio upravo Szúcsov pojam Srednjoistočna Europa. A Szúcs je tu studiju pisao upravo kao Bibóov učenik i pod snažnim utjecajem tog najvećeg mađarskog mislitelja polovicom 20. stoljeća! Knjigu je priredio i predgovor napisao **Igor Karaman**, koji je i jedan od prevoditelja, uz E. Grlić i A. Vicka, a izdala ju je “Naklada Naprijed”.

Izdavačka kuća “Barbat” objavila je *Povijest Mađarske* (308. str) i *Povijest Sjedinjenih Američkih Država* (472 str.). *Povijest Mađarske* je prvi sintetski pregled povijesti naših susjeda objavljen na hrvatskom jeziku. Knjigu je napisala grupa uglednih mađarskih povjesničara pod uredničkim vodstvom **Pétera Hanáka**. Objavljena je na engleskom jeziku 1991. godine. Unatoč tome što joj se mogu izreći doista brojne zamjerke, ta knjiga koju je priredio, preveo (zajedno s V. Čolić-Peisker) i predgovor napisao **Drago Roksandić**, može poslužiti za upoznavanje prošlosti naroda s kojim smo dijelili stoljeća zajedničke povijesti. Autori *Povijesti Sjedinjenih Američkih Država* su **Ch. Sellers**, **H. May** i **N. R. McMillen**. To je treća povijest SAD-a na hrvatskom jeziku, prva koju su napisali američki povjesničari. Preveli su je N. Batinović i N. Popović.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

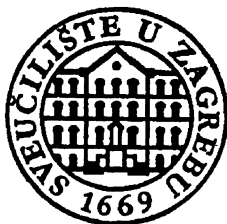
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLESKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine